

DOSSIER DE RECUPERACIÓ

LLENGUA CATALANA I LITERATURA

1r d'ESO

NOM I COGNOMS: .....

CURS: .....

DATA DE LLIURAMENT: .....

Cal fer tots els exercicis del dossier (en aquests fulls i si cal, en fulls en blanc) i entregar-ho tot el dia de la prova escrita.

DEPARTAMENT DE LENGÜES

IE LLORET DE MAR

LLENGUA I COMUNICACIÓ

1. Relaciona els elements dels tres requadres:

(a) emissor - (b) missatge - (c) receptor
(d) canal - (e) codi - (f) referent

(1) qui rep i interpreta el missatge
(2) elements i fets del món real als quals fa referència el missatge
(3) qui elabora i emet el missatge
(4) la informació que es vol transmetre
(5) medi a través del qual es transmet el missatge
(6) sistema de comunicació compartit entre el receptor i l'emissor

(I) l'aire - (II) el fet de comprovar si els alumnes han comprès i estudiat la matèria
(III) els alumnes - (IV) català - (V) el professor
(VI) dijous vinent farem l'examen

2. Classifica els elements següents segons que pertanyin al llenguatge verbal o al corporal:

mirada - entonació - gesticulació
pronunciació - èmfasi - contacte
postura - veu

Verbal: _____
_____

Corporal: _____
_____

GRAMÀTICA

3. Digueu quina és la categoria gramatical de les paraules que formen aquesta oració:

El meu gat es beu un bol de llet calenta cada matí.
_____
_____
_____

4. Escriu un temps simple i un temps compost per a cadascun dels infinitius següents:

perdre - viatjar - discutir - témer

5. Omple els espais buits amb la forma del verb *trucar* que correspongui per tal que l'oració expressi el que s'indica entre parèntesis.

- Demà, la Maria _____ als avis de Vic. (Fet real)
- Pot ser que demà la Maria _____ als avis de Vic. (Fet hipotètic)
- Maria, demà _____ als avis de Vic. (Ordre)

ORTOGRAFIA

6. Escriu tres mots que es pronuncïïn amb E oberta en la teva variant geogràfica.

_____
_____
_____

7. Completa aquestes paraules amb la vocal àtona corresponent tenint en compte el mot primitiu:

- coll - c__llet
- bosc - b__squerol
- teula - t__ulada
- paper - pap__rassa
- fum - f__mera
- fang - enf__ngar
- festa - f__stiu
- caça - c__çador

8. Omple els espais buits amb *a* o *e*:

- El nostr__ cotxe és ampli i còmod__.
- De tantes rentades la tovallola s'ha tornat aspr__.
- Et parlo de l'armari que està a la teva esquerr__.
- L'altr__ dia, una noia molt amabl__ em va vendre una carn molt tendr__.

9. Escriu en plural els substantius següents:

poliitja - estança - amiga - traca - puça - piragua
_____
_____
_____
_____
_____

LÈXIC

10. Substitueix les paraules subratllades per les expressions equivalents en sentit figurat següents:

de l'any de la picor - un sol -
els peus freds - treure l'aigua clara

L'Àlex té gelosia des que ha nascut la seva germana.

Per molt que li ho pregunto, no aconsegueixo desxifrar què els ha passat.

Aquesta història ja l'explicaven els besavis. No veus que és molt antiga?

La veïna del tercer és una meravella, sempre disposada a ajudar.

---

11. Subratlla els morfemes flexius que contenen aquestes paraules i digues què indiquen.

entrareu - soltera - calendaris
caminaves - dibuixés - emperadriu

---

12. Escribeu dues paraules amb sufix, dues amb prefix i dues amb prefix i sufix.

---

13. Relaciona cada menjar amb l'estil de ser cuinat.

rap •	• a la llauna
conill •	• a la jardinera
calamars •	• a la marinera
pollastre •	• a la basca
cargols •	• a la caçadora
lluç •	• a l'andalusa

14. Busca al diccionari quina semblança i quina diferència hi ha entre aquestes parelles de paraules:

- jàssera / biga

- columna / pilar

- cobrellit / edredó

LITERATURA

15. Llegeix atentament aquest embarbussament i digues quina figura retòrica conté i en què consisteix.

Un plat pla ple de pebre negre està.

---

16. Explica què és l'epítet i posa'n algun exemple.

LLENGUA I COMUNICACIÓ

1. **Escriu un diàleg en estil directe entre un botiguer i un client. Després transforma'l en estil indirecte.**

GRAMÀTICA

2. **Completa aquesta taula d'adjectius:**

Masculí singular	Femení singular
dolç	
tendre	
atroç	
igual	
groc	
Masculí plural	Femení plural

3. **Corregeix les oracions en què els determinants no siguin correctes.**

- Ho he mirat bé i crec que no tindrem prou cartolines.

_____

_____

_____

- Només fa un mes que ha arribat i ja té bastantes amigues.

_____

_____

_____

- Amb aquesta comanda no hi ha hagut gaires problemes.

_____

_____

_____

- Has comprat massa tomàquets i se't faran malbé.

_____

_____

_____

- Aquest trimestre han organitzat forces activitats per a la mainada a la biblioteca municipal.

_____

_____

_____

4. **Escriu l'article que correspongui davant de cada substantiu:**

___ espinacs	___ unglà
___ herència	___ hivern
___ intel·ligència	___ humitat
___ afores	___ postres
___ unió	___ índia
___ universitat	___ senyal

ORTOGRAFIA

5. **Escriu per a cadascun dels mots següents un derivat amb *o* àtona i un altre amb *u* àtona.**

- volcà:

_____

_____

- nodrir:

_____

_____

- ploma:

_____

_____

- dolç:

_____

_____

- jove:

6. Encercla els diftongs que contenen aquestes paraules i escriu C si són creixents i D si són decreixents.

paraigües - aire - guany - quocient - reina
tauró - lingüística - qualitat - sou - flaire

---

7. Separa les síl·labes d'aquestes paraules i escriu H si formen hiat.

científiques - teula - teatre - peüc - il·lusió
aqüífer - aeroport - iode - geografia - perduiu

---

8. Encercla la síl·laba tònica i posa-hi l'accent quan calgui:

clínica - pastis - historia - pages - telefon
examen - industria - maniga - cantir - llibreter

LÈXIC

9. Construeix derivats que designin oficis afegint un sufix a aquests mots primitius.

• decorar

• bolet

• enginy

• massatge

• estudi

• perruca

• aprendre

---

10. Relaciona cada mot amb el seu sinònim:

prim •	• gentil
robust •	• obert
amable •	• sec
extravertit •	• esquerp
brusc •	• corpulent

11. Aquests mots designen espais on viuen animals. Classifica'ls segons que siguin naturals o artificials.

zoològic - sabana - dofinari - terrari
tolla - selva - cleda - aigumoll

Naturals: _____

Artificials: _____

LITERATURA

12. Explica en què consisteix la personificació i posa'n algun exemple.

---

1. Relaciona cada concepte amb la seva definició:

- Llengua   1. Estudi d'un sistema de comunicació verbal
- Gramàtica   2. Sistema de signes

2. Ordena aquests passos en relació amb l'aprenentatge d'una llengua:

- A l'escola aprenem a llegir i a escriure.
- L'activitat professional enriqueix l'aprenentatge de la llengua.
- El llenguatge verbal es desenvolupa en el marc de la família.
- A l'escola aprenem gramàtica.

3. Marca amb una X l'aspecte que no es treballaria en una classe de gramàtica.

- Els tipus de verbs
- Les classes de substantius
- L'accentuació de les paraules
- L'anàlisi d'una oració

4. Escriu com anomenem les lletres següents:

- B   • F   • I   • V   • X

---

5. Ordena alfabèticament, mitjançant un nombre, aquestes paraules:

- masia   llop
- líquid   àrid
- trencar   ruc
- lògicament   calidesa
- rebre   peix

6. Què és un diccionari?

---

7. Llegeix aquest article de diccionari i contesta a continuació:

espantall *m.* Ninot o qualsevol altre objecte que es posa en un conreu per a espantar els ocells. Il *FIG.* Allò que infon espant.

- En quin tipus de lletra està escrita l'entrada? Copia-les.

- I les abreviatures? Copia-les.

---

8. Relaciona els mots següents amb l'abreviatura que trobaríem al diccionari al seu costat:

psicologia •	• adv.
abans •	• f.
bonic •	• v.
entrenar •	• prep.
amb •	• adj.

9. Què entenem per literatura culta?

---

10. Posa dos exemples de literatura popular que tu coneguis.

---

1. Escriu tres verbs, tres noms, tres adjectius i tres determinants.

---

2. Relaciona cada categoria gramatical amb el significat que aporta:

Verb •	• Expressa característiques de les persones, els animals o les coses.
Nom •	• Acompanya noms i n'indica nocions diverses.
Adjectiu •	• Expressa accions, estats o processos.
Determinant •	• Fa referència a persones, animals o coses concretes o abstractes.

3. Escriu deu formes diferents del verb *ballar*.

---

4. Subratlla els determinants i digues què indiquen:

- el nostre amic
- força pa
- aquella nit
- tres litres de vi

---

5. Encercla els noms i subratlla els adjectius que trobis en les oracions següents:

- El tap blau de l'ampolla és petit.
- La Laia no és gaire bonica, però és molt simpàtica.
- Té uns cabells llargs que li arriben a mitja esquena.

6. A cada sèrie de paraules n'hi ha una en què la mateixa grafia es correspon a un altre so. Encercla-la.

- coll - trucada - pacient - cullera
- capsa - cosa - somni - saler
- pagès - girafa - gerra - pagament
- careta - remei - recepta - rodolí

7. Escriu una paraula que contingui els dígrafs següents:

- ny: _____
- ll: _____
- ss: _____
- rr: _____
- qu: _____
- gu: _____

8. Explica en un full a part el significat de la paraula *banc* en aquestes oracions tenint en compte el context en què es troba:

- He anat al banc a consultar el saldo.
- Aquesta tarda han repintat els bancs del parc.
- Durant el curs de submarinisme vam poder observar diferents bancs.

9. Escriu a continuació una oració en què el mot *bolet* tingui sentit propi i una altra en què tingui sentit figurat.

---

10. Subratlla quines d'aquestes característiques són pròpies del llenguatge literari:

- L'alteració de la lògica
- L'exposició detallada de les idees
- La rima
- La intenció artística
- La intenció informativa
- L'ús científic de les paraules
- El ritme

11. Busca un poema i escriu-ne dues estrofes. Elimina l'última paraula de cada vers i copia-la a part en una llista. Passa el poema i la llista a un company o companya perquè completi el poema amb les paraules que falten tenint en compte la rima.

1. Escriu al costat de cada verb la conjugació a què pertany:

- saltar _____
- partir _____
- créixer _____
- sentir _____
- caminar _____
- tendir _____
- escoltar _____
- decebre _____
- assumir _____
- péixer _____

2. Escriu a continuació en quina persona es troben els verbs següents:

- parles _____
- segueixo _____
- arribéssiu _____
- hem vist _____
- cantarà _____
- esperaven _____

3. Digues quines d'aquestes formes corresponen a verbs impersonals (VI) i quines són formes no personals (NP) del verb:

- trona ( )
- assenyalar ( )
- menjant ( )
- hi havia ( )
- dibuixat ( )
- plourà ( )
- escrivint ( )
- rentar ( )
- nevi ( )
- paït ( )

4. Indica el temps i el mode de les formes verbals següents:

- soparem _____
- vegi _____
- estudiàvem _____
- tinguéssiu _____
- construeixen _____

5. En un full a part, esmenta els sons vocàlics de la llengua catalana. Després digues de quantes lletres disposem per representar-los.

6. Encercla la vocal tònica d'aquestes paraules:

- xarop
- tetera
- samarreta
- llençol
- melmelada
- garatge
- passeig
- cunyada

7. Encercla el lexema d'aquestes paraules:

- rentadora
- aigualit
- maquinista
- fruiteria
- valentia
- plantació
- campanar

8. Ordena aquests tipus d'habitatge de més petit a més gran:

- pis
- casa
- estudi
- dúplex
- masia

9. Explica, en un full a part, com són aquests llums i on acostumem a posar-los.

- fluorescent
- llum de peu
- llum de sobretaula
- aranya

10. Busca el significat dels següents derivats de casa i escriu-lo en un full a part.

- casalot
- casal
- casalici
- casolà

1. Explica la diferència que hi ha entre els temps verbals simples i els compostos. Posa'n un exemple de cada.

2. Digues en quin mode es troben els verbs destacats de les oracions següents:

- Quin fred, **tanca** la finestra!

_____

- Pot ser que demà ens **arribi** el paquet de l'Ana.

_____

- Avui **dinarem** amb tota la família.

_____

3. Escriu el passat perifràstic d'indicatiu del verb *ballar*.

_____

_____

_____

_____

_____

4. Quina forma del verb és la que li dóna nom i l'única que figura al diccionari?

_____

_____

5. En un full a part, escriu el present d'indicatiu dels verbs *menjar*, *apagar*, *traçar* i *tocar*.

6. Escriu 10 paraules amb *a* àtona i 10 més amb *e* àtona.

_____

_____

_____

_____

_____

7. Escriu el plural dels mots següents. Fes atenció a les modificacions ortogràfiques.

- granja
- platja
- adreça
- roca
- piga
- finca

8. Escriu la forma femenina dels adjectius següents:

- esquerre _____

- inexacte _____

- estrany _____

- salvatge _____

- còmode _____

- igual _____

- fúnebre _____

- il·lustre _____

- lila _____

- negre _____

9. Forma paraules derivades a partir dels lexemes següents i afegint-hi el que s'indica:

- treball (sufix)

_____

- tall (prefix, sufix)

_____

- útil (prefix)

_____

- estiu (sufix)

_____

10. Copia les anàfores que conté aquest fragment de poema de Miquel Martí i Pol:

Riu amunt

Riu amunt,
cap aigua no revé
riu amunt,
el temps se'ns mor als dits
cada nit.

Com un camí sense retorn,
com una nit sense matí,
com una veu sense ressò
la nostra veu.

_____

_____

_____

_____

_____

_____

1. Escriu totes les formes possibles dels noms següents:

temps - nen - llana - saviesa
globus - noi - balcó

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

2. Escriu noms dels tipus següents:

- Un nom propi de persona: _____
- Un nom comú de persona: _____
- Un nom abstracte: _____
- Un nom col·lectiu d'arbres: _____
- Un nom comú d'accident geogràfic: _____

_____

3. Forma el plural dels noms següents. Si hi ha més d'una possibilitat, escriu-la.

- disc: _____
- cafè: _____
- germà: _____
- llapis: _____
- sofà: _____
- test: _____
- plaga: _____
- troca: _____
- revenja: _____
- aigua: _____

4. Conjuga, en un full a part, el futur i el futur perfet del verb *perdre*.

5. Escriu dues paraules de la mateixa família de les que tens a continuació:

senyor - truc - sol - ombra - brut

_____

_____

_____

_____

_____

6. Completa aquestes oracions amb la forma del verb *sortir* que s'escaigui en cada cas:

- Cada matí _____ de casa a les vuit per anar a l'institut.
- L'any passat el meu germà _____ amb una noia de batxillerat.
- No us bellugueu que, si no, la foto _____ moguda.
- Aquest mes no em _____ els números.

7. Omple els espais buits amb *o* o *u*:

- av__rriment
- b__fetada
- m__ntanya
- emb__tit
- c__mplir
- ret__lador
- cart__lina
- s__portar
- t__rró
- s__frir

8. Escriu el nom de la femella que correspon als animals següents:

- boc _____
- ase _____
- porc _____
- toro _____
- gall _____
- ànec _____
- cavall _____
- marrà _____

9. Digues com s'anomena la manera de cridar de cada animal.

- gat _____
- gos _____
- lleó _____
- gall _____
- granota _____
- ocell _____

1. Escriu, en un full a part, totes les formes possibles d'aquests adjectius:

- vermell
- prima
- amples
- humit
- vulgars
- veloç

2. A continuació, classifica els adjectius de l'activitat anterior en els grups següents:

- Adjectius de dues terminacions
- Adjectius de dues terminacions i formes coincidents en plural
- Adjectius d'una terminació
- Adjectius d'una terminació i dues en plural

3. En un full a part, escriu el perfet d'indicatiu del verb *dormir*.

4. Fes una oració amb l'adjectiu *intel·ligent* en grau positiu, una en grau comparatiu d'inferioritat i una altra en grau superlatiu.

---

5. Digues de quin nombre de síl·labes està formada cada paraula:

- ordinador _____
- suc _____
- llapis _____
- estel _____
- novel·la _____
- aparell _____
- indústria _____
- trau _____

- Quin nom reben les paraules formades per una sola síl·laba? _____

6. Totes aquestes paraules contenen un diftong. Subratlla'l i digues si és creixent (C) o decreixent (D).

- remei
- ventríloqua
- sauna
- piuladissa
- coure
- guineu
- qüestionari
- guapo
- aquós
- ambigüitat

7. Encercla els hiats que trobis en aquestes paraules:

paraula - aerosol - truita - violinista
guerra - independència - ciutadà - pirueta

8. Escriu un nom derivat amb el sufix *-er* que designi:

- Persona que guarda la porteria: _____
- Persona que ven peix: _____
- Gos que caça llebres: _____
- Persona que diu mentides: _____
- Moble per guardar-hi verdures: _____
- Arbre que produeix taronges: _____

9. Afegeix un adjectiu a cadascuna de les parts del cos següents:

- cara _____
- ulls _____
- mans _____
- orelles _____
- cabells _____
- cames _____
- nas _____
- espatlles _____
- dents _____
- braços _____

10. Relaciona cada figura retòrica amb la seva definició:

Hipèrbaton •	Exageració de la realitat
Polisíndeton •	Alteració de l'ordre sintàctic de l'oració
Hipèrbole •	Identificació de dues realitats
Metàfora •	Repetició de conjuncions de coordinació

11. Identifica quina figura retòrica contenen aquests versos de Joan Perucho.

[...] però els anys són com fulles
que el mateix vent s'emporta
per camins caducs o sinistres.

---

1. Localitza els determinants que hi ha en aquestes oracions i digues de quin tipus són.

- Crec que no hi haurà prou menjar per a tanta gent.

_____

_____

- Aquestes cortines pengen d'aquella banda.

_____

_____

- Tombi a la segona cantonada i ja veurà la parada de l'autobús.

_____

_____

_____

_____

- El nostre pis té cent vint metres quadrats.

_____

_____

_____

_____

2. Indica si els determinants següents són variables o invariables:

- poc _____
- altre _____
- qualsevol _____
- meu _____
- prou _____
- la _____
- aquelles _____
- massa _____
- gaire _____
- segona _____
- força _____
- bastant _____

3. Substitueix el passat simple de les oracions següents pel passat perifràstic d'indicatiu.

- En Joan arribà a casa cansat, deixà l'abric penjat al rebedor i es deixà anar pesadament al sofà.

_____

_____

- Tota la comitiva s'aturà enmig d'un silenci impressionant.

_____

_____

- Quan s'assabentà de la notícia, la Núria telefonà ràpidament a la seva germana.

_____

_____

- Remenant per les golfes trobà les cartes que l'avi Miquel escriví a l'àvia Assumpció quan estigué reclòs al camp de concentració.

_____

_____

4. Escriu en un full a part 2 paraules agudes, 2 paraules planes i 2 paraules esdrúixoles. Totes 6 paraules han de portar accent.

5. Escriu la norma d'accentuació de les paraules agudes i posa'n alguns exemples.

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

6. Completa i accentua aquests mots i digues si són aguts (A), plans (P) o esdrúixols (E).

- r__tmica
- can__
- pl__tan
- c__rrer
- cam__
- ret__rica
- sent__
- __cida
- col__nia
- f__ria
- hist__ria
- m__sic
- fen__mens
- alt__ssim
- llum__

7. En quin gènere literari l'autor expressa els seus sentiments respecte a la vida, ell mateix i altres persones?

_____

_____

8. Busca un text teatral breu, o un fragment, escriu-lo en un full a part i després transforma'l de manera que en resulti un text narratiu.

LA COMUNICACIÓ

La comunicació en les abelles

Un dels sistemes de comunicació més notables en el món no humà és el de les abelles europees. Imaginem l'avantatge evolutiu que suposarà per a una abella poder comunicar la ubicació d'una font d'aliment especialment abundant a les seves companyes de rusc quan hi torna. De fet, l'abella és capaç de fer-ho.

Els abellaires i els apicultors havien sospitat des de fa temps que les abelles es comunicaven entre si, en realitat, des de molt temps abans que s'establisin científicament les propietats d'aquesta comunicació. Per exemple, els abellaires havien observat que si una abella libadora encerta a descobrir una font particularment abundant de nèctar o pol·len, poc temps després apareixerà a prop d'aquella font un nombre considerable d'abelles pertanyents a la mateixa bresca. També s'havia observat que era possible que un gran nombre d'abelles procedents d'una determinada bresca es reunissin totes a prop de la mateixa mena de font d'aliment, mentre que un altre gran nombre d'abelles procedents d'una bresca del costat extragués l'aliment d'una mena de flor totalment diferent. Aquesta recollida selectiva d'aliment suggeria, per part de les abelles, una coordinació d'esforços que podia ser el resultat d'algun mètode de comunicació.

Aquests fets sobre la conducta de les abelles es comprenen molt millor actualment. Ara sabem que les abelles, efectivament, es comuniquen, i les investigacions de Karl von Frisch i els seus col·legues han identificat les propietats més importants del seu sistema de comunicació. Aquests investigadors han establert que quan una abella libadora descobreix una font abundant d'aliment, i torna a la bresca, és capaç de comunicar a les seves companyes un missatge sorprenentment complex. El missatge transmès és, en realitat, un mecanisme de reclutament, que indica a les companyes de bresca fins a quina distància s'ha de volar, en quina direcció s'ha de volar i el tipus d'aliment que cal buscar. Com es fa, això?

El missatge de l'abella exploradora és comunicat a través de pautes de moviment, anomenades dansa, en les parets verticals de la bresca. Depenent de la situació de la font d'alimentació respecte a la bres-

ca, es donen dos tipus de dansa: la dansa en cercle i la dansa de la cua. Si la font es troba a una distància compresa dins de 10 metres a la rodona de la bresca, l'abella executa la dansa en cercle. Per a distàncies que superen els 100 metres, l'abella executa la dansa de la cua.

Els dialectes en el sistema de comunicació

No totes les abelles de la mateixa espècie, o d'espècies relacionades, es comuniquen de la mateixa manera: el sistema de les abelles, igual com el llenguatge humà, pot tenir variacions dialectals. Les pautes de la dansa exposades en les seccions prèvies corresponen a l'abella negra austríaca. En contrast amb ella, l'abella italiana, membre de la mateixa espècie que l'abella negra austríaca, té una manera de dansar lleugerament diferent. Per a distàncies de fins a 10 metres, l'abella italiana, igual com l'abella negra austríaca, executa la dansa en cercle. Però, per a distàncies compreses entre 10 i 100 metres, l'abella italiana executa la dansa en falç, que l'abella negra austríaca no utilitza. [...] Per a distàncies superiors als 100 metres, l'abella italiana executa el mateix tipus de dansa de la cua que l'abella negra austríaca. L'única diferència entre ambdues rau en el fet que el tempo de la dansa de l'abella italiana és una mica més lent que el de l'austríaca. Quan aquestes dues menes d'abelles es reuneixen en la mateixa bresca i l'abella negra s'excita amb la dansa de la italiana, la negra buscarà l'aliment en un punt situat *més lluny* del lloc indicat realment en el marc de referència de l'abella italiana.

ADRIAN AKMAJIAN i altres autors,
Lingüística: una introducció al llenguatge i la comunicació (Fragment)

ACTIVITATS

1. Com es va arribar a la conclusió que les abelles es comuniquen?
2. Què vol dir que el sistema de comunicació de les abelles té variacions dialectals?
3. Aplica l'esquema de la comunicació al sistema de les abelles.

LLENGUATGE VERBAL I LLENGUATGE CORPORAL

L'expressió corporal

Com és natural, aquesta mena d'expressió, que abraça els moviments del cos i la postura, està relacionada amb les característiques físiques de la persona. S'acostuma a anomenar cinèsia la part de la semiòtica que estudia el sistema de les expressions corporals. Dins de la cinèsia s'observen tres classes de moviments: els facials, els gestuals i els de postura. Encara que puguem categoritzar aquests tipus de moviments, la veritat és que estan fortament entrelaçats i sovint es fa difícil parlar d'un prescindint dels altres, així com separar els diferents segments significatius o unitats i encara més establir-ne la combinatòria. A més, moviments i característiques de l'aspecte físic interaccionen en l'emissió de missatges corporals, la qual cosa fa encara més difícil la seva anàlisi i per tant la seva sistematització i codificació.

a) L'expressió facial. Els signes facials tenen un paper clau en la comunicació. N'hi ha prou a observar com en les converses telefòniques l'absència d'aquestes expressions fa disminuir significativament el nombre d'elements a disposició del receptor per interpretar els missatges. Aquestes expressions són també els indicis més precisos de l'estat emocional d'una persona. Interpretem l'alegria, la tristesa, la por, la ràbia, la sorpresa, el fàstic o l'afecte per la simple observació dels moviments de la cara del nostre interlocutor. És cert que hi ha casos en què l'expressió del rostre resulta ambigua i aleshores les interpretacions poden ser d'allò més diverses. A vegades la persona busca aquesta ambigüitat per tal de neutralitzar exteriorment tota mena de sentiments i fer la impressió d'objectivitat perquè la situació ho requereix. És el cas, per exemple, dels jutges, que intentaran aparentar que no prenen part en la situació comunicativa més que des d'una total objectivitat. Quan actuen com a jutges no mostren cares d'alegria ni de sorpresa ni de tristesa ni d'entusiasme.

b) Els gestos. És freqüent considerar com a gestos només el moviment de les mans i els braços. Tanmateix, moviments com els de les espatlles, el cap, les cames, els malucs, els dits del peu... són sovint fonamentals a l'hora d'interpretar una situació comunicativa. Els últims anys s'han dedicat molts es-

forços a elaborar diferents models de gramàtiques, o codis gestuals, encara sense gaires bons resultats.

Tothom està d'acord en el valor dels gestos, sigui com a complements del llenguatge verbal, sigui com a substituïts, o pel seu paper en determinats rituals destinats a establir i conservar les relacions socials; regulen el nostre comportament individual conjuntament amb els altres signes no verbals. Amb un gest podem dir que una persona està boja o expressar una amenaça. Naturalment, l'acte d'amenaçar, el ritual de l'amenaça, així com el del consell, el de la pregunta o el de la promesa, pot tenir i té una part de ritual lingüístic amb l'expressió d'unes determinades paraules acceptades per tothom i que s'han de pronunciar perquè l'acte surti bé, és a dir, que els resultats siguin positius. Hi ha fórmules d'amenaça, de consell, de comiat, però al costat de les expressions lingüístiques, i sovint amb un paper fonamental, hi ha gestos així com expressions del rostre absolutament necessaris per realitzar l'acte comunicatiu de manera adequada. Per acomiadar-nos podem dir «adéu», «a reveure»... i acompanyem aquesta expressió amb algun gest de la mà, del braç, amb algun moviment del cap, etc. [...]

c) L'espai. Les relacions espacials entre les persones, les distàncies que s'estableixen entre elles en comunicar-se i en general les relacions que mantenen amb l'espai són autèntics sistemes de comunicació, tant com els signes emprats per delimitar-los. L'espai comunica. Com més elevat sigui l'estatus d'una persona, més espaiosa serà la seva cambra, el seu despatx... En distribuir els llocs en una taula de presidència, l'espai central serà sempre per a la màxima jerarquia, i la distància respecte a aquesta jerarquia marcarà el lloc de les persones que s'hi asseguren. Les regles de distribució de l'espai juguen una part important en el sistema de protocol. És més, en qualsevol situació comunicativa, s'ha de tenir en compte l'espai entre els elements que ens proporcionen el marc general: la distància, la proximitat. Més proximitat significa més intimitat i, per tant, si la situació no és d'intimitat, no convé que ens acostem massa a una persona.

SEBASTIÀ SERRANO, *La semiòtica. Una introducció a la teoria de los signos* (Adaptació)

ACTIVITATS

1. Què entenem per cinèsica? Esmenta altres paraules que tinguin aquesta mateixa arrel.
2. Per què és important l'expressió corporal segons Sebastià Serrano?

LA NARRACIÓ

Qualsevol nit pot sortir el sol

A la gasolinera em vaig prendre una de les píndoles que m'havia donat la infermera. En pocs segons, havíem convertit els serveis en un petit dispensari clínic. La Gemma s'havia entestat a posar-me una bena nova i, com que l'home que treballava allà no en tenia cap, se li va acudir de fer-ne una amb un tros de la seva samarreta. Res més vivificador per a un ferit que portar enganxat a la pell un tros de roba de la Gemma. Després va tenir la pensada de desinfectar-nos les esgarrapades del bardissar amb aigua de l'aixeta, ja que no hi havia res millor. Qualsevol li portava la contrària, tan capficada com se la veia.

—Vols dir que això serveix de res? —li vaig dir mentre em burxava l'esquena.

—Tu calla! No tinc ganes que et moris abans d'hora. Quan va acabar amb les reparacions, vam decidir que el millor fóra llogar una habitació a l'hotel més proper, així tindríem un lloc on establir el nostre pla d'actuació, una mena de centre d'operacions. Vaig obrir la porta dels serveis i vaig fixar-me en un cotxe que omplia el dipòsit.

—Em penso que...

No vaig deixar que la Gemma acabés la frase. Tapant-li la boca amb una mà, vaig tornar-la a empenyer serveis endins.

—HmMMM! —va voler dir.

—Xxxxxttt! Calla! —vaig dir jo—. Ara va de bo! Els traficants són aquí!

Perquè callés, vaig haver de fer-li cinc cèntims del que havia passat a ciutat.

—Aquest cotxe que hi ha a fora va ser el que em va portar a fer una passejada, quan em van sortir uns *skins* i ells van intervenir...

La cara de la Gemma reflectia tota la sorpresa del món. No entenia gairebé res del que li deia.

—Sí, dona, sí. Tu confia en mi. Aquest cotxe és d'ells. Ja t'ho explicaré.

Vam estar allà força temps, espiant els moviments dels traficants per la petita finestreta dels serveis. Deixant de banda el penetrant tuf d'urinari, aquell era un bon amagatall..., si cap d'ells no tenia la bufeta fluixa. El que ens preocupava era que, aparcats a un extrem de la gasolinera, no semblava que tinguessin cap intenció de marxar. A la fi vam veure com es començaven a bellugar, però no era pas per anar-se'n. Un altre cotxe, que jo no havia vist mai, es va reunir amb ells. El nostre neguit va pujar uns quants graus.

—Però què fan, aquests, aquí? —vaig mussitar.

—Creus que saben on som? —preguntà la Gemma.

—Aviat sortirem de dubtes.

Doncs no semblava que ho sabessin: ningú no va venir ni mirar cap on érem. Havíem de confiar que no tinguessin la pensada de preguntar res a l'home de la gasolinera; involuntàriament ens hauria pogut delatar. Sortosament es va retirar al seu despatx; el torn nocturn deixa dormir entre client i client.

Els traficants continuaven xerrant. Llàstima que fossin massa lluny per sentir què deien.

—També ens ho fem bé, nosaltres! —va dir la Gemma—. Amb tants llocs com hi ha al món i ens hem d'amagar on els gàngsters celebren el seu congrés general!

JOAQUIM MICÓ, *Qualsevol nit pot sortir el sol*
(Fragment)

ACTIVITATS

1. Creus que aquest fragment pertany al plantejament, al nus o al desenllaç d'un text narratiu? Justifica la teva resposta.
2. Analitza el punt de vista narratiu.
3. Digues quins tipus de text trobem en aquest fragment i quin altre dels que solen contenir les narracions llargues no hi és present.

LA DESCRIPCIÓ

Bodegó amb peixos

El nero és el millor peix del nostre país. La primera vegada que el vaig veure nedar —en aigües del cap de Begur— vaig quedar fascinat per la seva força i la seva potència. Té un cap enorme, un cos musculat, una cua potent i la pell obscura està tocada de taques groguenques. En la claror de l'aigua passà com un llampec fosforescent —com si dins l'aigua lluminosa la fricció de la seva viscositat hagués produït una llum. Un nero es pot agafar amb l'ham d'un palangre o amb una escada de llença, estratègicament col·locada davant d'un cau, car és de remarcar que els neros viuen indefectiblement en els mateixos caus i anfractuositats de les costes. La profunditat d'aquests antres varia constantment: pot

ésser considerable, però sovint és molt soma, tres o quatre metres d'aigua i no pas més. Per això és relativament fàcil, en dies d'aigua clara, contemplar el fascinant espectacle de veure nedar un nero. Són difícils de llevar, si no es pesquen amb nanses, a causa de la seva força: en sentir-se enganxats per l'ham, el seu primer moviment és encauar-se o engranar-se en una esclatxa del roquer. En aquests casos hi ha el perill que el fil que els manté clavats quedi segat per la fricció de l'aresta d'una roca. En sentir a la mà la seva primera, fortíssima, estrebada, cal llevar de pressa per evitar l'estratagema del peix. Hi ha una disparitat absoluta sobre la manera de sa-

ber de quina manera el nero és més bo. Per fortuna, però, el nero és excel·lent de qualsevol manera. Hi ha qui sosté que el millor arròs del món és el que es fa amb un cap de nero. Jo també ho crec. Un cap de nero i quatre grans d'arròs, quina cosa exquisida! Altres el prefereixen guisat. És, en tot cas, un peix tan substancios, d'una carn tan saborosa, que fregit no té rival.

A Fornells, el déntol és molt apreciat. ¿És tan bo com diuen? No ho crec pas. En suquet —poques patates!— jo gairebé prefereixo el sard o el pagell. La seva carn és una mica eixuta, fibrosa i espessa. Cuiinat amb bon oli s'amoroseix considerablement. De tota manera, no és pas un peix per a ésser tractat completament a la lleugera.

En la jerarquia palatal d'aquí, el corball està situat entre el déntol i el llobarro. No és tan bo com el llobarro, però és més delicat que el déntol. Exactíssim. El llobarro d'aigües pures, cent per cent de mar, alimentat amb bones pastures de roca, és un animal extraordinari. És de primera qualitat, fet de tota manera: bullit amb una patata i una cebeta; en suquet; guisat, simplement fregit. Els pescadors diuen que el

llobarro és el peix més astut de la mar. Quan es troba voltat per una xarxa i el paratge marítim té un fons de sorra, el llobarro té una habilitat extraordinària per a enterrar-se; d'aquesta manera aconsegueix que la xarxa passi per sobre de la seva esquena sense que es produeixi la captura. És curiós de veure llavors com el peix soterrat treu un ull vivíssim amatent al moviment de la xarxa i com, ja lliure de l'encerclament, es desempallega de terra d'una revolada i fuig com un coet. Aquesta astúcia no li fa pas perdre qualitat. El nom del peix és general a tota la costa excepte en el litoral de més al nord —a Cadaqués, per exemple—, que en diuen llops, com a França.

En canvi, de l'escòrpora roja de Cadaqués, a Fornells en diem rascassa, com a França, malgrat l'augment de la llunyania. Són les varietats de la vida. Jo he sentit dir que els millors llobarros són els de canya o els de fitora, però no crec pas que l'estri amb què són capturats modifiqui la qualitat dels peixos. La qualitat del llobarro ve donada per la puresa de les aigües en què viu i l'alimentació de què disposa. El llobarro d'aigües brutes o d'aigües barrejades no és pas apreciable: pràcticament, és un altre peix.

Amb els llobarros conviuen freqüentment les llisses. En termes generals, la llissa és un peix de baixa categoria, sempre fangueja una mica i es ressent de

l'escassa qualitat de la seva alimentació, sovint infame. Però, de llisses, n'hi ha de moltes classes: hi ha llisses d'aigua dolça, en els estanys i els rius. Aquest peix planteja el problema de les varietats que pot presentar una mateixa espècie. El mateix s'esdevé amb els rogers —que a Barcelona i en altres llocs de la costa anomenen molls—, *rougets* en francès. El roger és un peix molt saborós. Constitueix un dels millors encants de la cuina marinera.

JOSEP PLA, *Aigua de mar*

ACTIVITATS

1. Fes una llista dels peixos ordenats de major a menor qualitat segons Josep Pla. En funció de quin criteri estableix aquesta ordenació?
2. Quins altres peixos són esmentats encara que queden situats dins d'aquesta classificació?
3. Repartiu-vos el text per grups, en blocs d'aproximadament cinc línies i subratlleu les paraules que no compregueu. En un diccionari, busqueu-ne la categoria lèxica i el significat.
  - Hi predomina alguna categoria adient al tipus de text de què es tracta?

ELS TEXTOS POÈTICS

És quan dormo que hi veig clar

És quan plou que ballo sol
 Vestit d'algues, or i escata,
 Hi ha un pany de mar al revolt
 I un tros de cel escarlata,
 Un ocell fa un giravolt
 I treu branques una mata,
 El casalot del pirata
 És un ample gira-sol.
 És quan plou que ballo sol
 Vestit d'algues, or i escata.

És quan ric que em veig gepic
 Al bassal de sota l'era,
 Em vesteixo d'home antic

I empaito la masovera
 I entre pineda i garric
 Planto la meva bandera;
 Amb una agulla saquera
 Mato el monstre que no dic.
 És quan ric que em veig gepic
 Al bassal de sota l'era.

És quan dormo que hi veig clar
 Foll d'una dolça metzina,
 Amb perles a cada mà
 Visc al cor d'una petxina,
 Só la font del comellar
 I el jaç de la salvatgina,
 —O la lluna que s'afina
 En morir carena enllà.
 És quan dormo que hi veig clar
 Foll d'una dolça metzina.

J.V. FOIX,
On he deixat les claus...

ACTIVITATS

1. Penses que el contingut del poema s'entén de manera lògica o bé que, com deixa entendre el títol, és l'expressió d'una mena de somni?
2. Subratlla les síl·labes tòniques d'aquest poema de J.V. Foix i fes-ne una recitació que les remarqui. Quin paper té el ritme en aquest poema? Per què?
3. Fes una llista de les rimes que conté aquesta composició, estrofa per estrofa.

ELS TEXTOS POÈTICS

La pluja i el noi

—Bé que plogui entre setmana,
i és un entreteniment
veure, prop de la barana,
ratlles en biaix, d'argent.

Aiguarells criden tabola,
hi ha badocs sota els portals;
i el paraigua, eixint d'escola,
cerca totes les canals.

I la pluja, en nit entrada,
sempre igual, un so compon,
que ens durà, en nau encantada,
cap a l'illa de la son.

El diumenge, quan se'ns penja
carregosa, ja ens desplau;
ensopeix tot el diumenge,
ara a casa, ara en un cau.

Ens triem calcomania
o sortim, fent el cor fort,
cap a casa de la tia
de qui tots els fills han mort.

La gent gran, d'esma enraona;
jo bereno amb poc delit.
Veig pels vidres una estona:
aviat serà de nit.

I les gotes, aturant-se
del telègraf al filat,
o, si l'aire les avança,
patinant amb cor cansat,

fins a caure, boterudes,
han vingut de llocs ombrius
on sentiren veus dolgudes
d'orfenets i de cloc-pius.

JOSEP CARNER,
El tomb de l'any

ACTIVITATS

- 1. Quina diferència expressa el poeta entre la pluja els dies feiners i la pluja en diumenge? Comparteixes aquesta impressió?**
- 2. Explica el sentit dels versos següents:**
  - “i el paraigua, eixint d'escola, / cerca totes les canals.”
  - “sortim, fent el cor fort, / cap a casa de la tia / de qui tots els fills han mort.”

LES FIGURES RETÒRIQUES: HIPÈRBOLE

L'ofici que més m'agrada

Hi ha oficis que són bons perquè són de bon viure,
mireu l'ésser fuster:
—serra que serraràs
i els taulons fan a miques,
i de cada suada deu finestres ja han tret.
Gronxada d'encenalls, et munten una taula;
si ho vols, d'una nouera te'n faran un cobert.
I caminen de pla—
damunt les serradures de color de mantega.

I els manyans oh, els manyans!
De picar mai no es cansen:
pica que picaràs i s'embruten els dits;
però fan unes reixes i uns balcons que m'encanten
i els galls de les teulades
que vigilen de nits.
I són homes cepats
com els qui més treballin.

¿I al dic? Oh, els calafats!
Tot el Port se n'enjoia
car piquen amb ressò
i es diu si neix un peix a cada cop que donen
—un peix cua daurada, blau d'escata pertot.
Penjats de la coberta, tot el vaixell enronden:
veiéssiu les gavines
com els duen claror.

I encara hi ha un ofici
que és ofici de festa el pintor de
parets:
si no canten abans, no et fan una sanefa,
si la cançó és molt bella deixen el pis més fresc:
un pis que hom veu el sostre
que el feien i cantaven:
tots porten bata llarga
de colors a pleret.

I encara més
si us deia l'ofici de paleta:
de paleta que en sap
i basteix aixoplucs.

El mateix fan un porxo com una xemeneia
—si ho volen
sense escales
pugen al capdamunt;
fan també balconades que hom veu la mar de lluny
—els finestrals que esguarden tota la serralada
i els capitells
i els sòcols
i les voltes de punt.
Van en cos de camisa com gent desenfeinada!
Oh, les cases que aixequen en un tancar i obrir
d'ulls!

JOAN SALVAT-PAPASSEIT, *Ossa menor*

ACTIVITATS

1. Fes una llista dels versos que continguin alguna hipèrbole i una altra d'aquells en què el poeta es deixi endur pel seu entusiasme fins al punt de fer afirmacions il·lògiques.
2. Afegix una estrofa al poema, amb un nou ofici però mantenint el to optimista i el recurs a la hipèrbole o a les afirmacions il·lògiques.

LES FIGURES RETÒRIQUES: COMPARACIÓ, HIPÈRBATON

El pi de Formentor

Mon cor estima un arbre! Més vell que l'olivera,
més poderós que el roure, més verd que el
taronger,
conserva de ses fulles l'eterna primavera,
i lluita amb les ventades que atupen la ribera,
com un gegant guerrer.

No guaita per ses fulles la flor enamorada;
no va la fontanella ses ombres a besar;
mes Déu unguí d'aroma sa testa consagrada
i li donà per trone l'esquerpa serralada,
per font la immensa mar.

Quan lluny, damunt les ones, renaix la llum divina,
no canta per ses branques l'aucell que encativam;
el crit sublim escolta de l'àguila marina,
o del voltor qui passa sent l'ala gegantina
remoure son fullam.

Del llim d'aquesta terra sa vida no sustenta;
revinclu per les roques sa poderosa rel,
té pluges i rosades i vent i llum ardenta,
i, com un vell profeta, rep vida i s'alimenta
de les amors del cel.

Arbre sublim! Del geni n'és ell la viva imatge:
domina les muntanyes i aguaita l'infinit;
per ell la terra és dura, mes besa son ramatge
el cel qui l'enamora, i té el llamp i l'oratge
per glòria i per delit.

Oh! sí: que quan a lloure bramulen les ventades
i sembla entre l'escuma que tombi el seu penyal,
llavors ell riu i canta més fort que les onades,
i vencedor espolsa damunt les nuvolades,
sa cabellera real.

Arbre, mon cor t'enveja. Sobre la terra impura,
com a penyora santa duré jo el teu record.
Lluitar constant i vèncer, reinar sobre l'altura
i alimentar-se i viure de cel i de llum pura...
oh vida! oh noble sort!

Amunt, ànima forta! Traspassa la boirada
i arrela dins l'altura com l'arbre dels penyals.
Veuràs caure a tes plantes la mar del món irada,
i tes cançons tranquil·les 'niran per la ventada
com l'au dels temporals.

MIQUEL COSTA I LLOBERA,
Poesies

ACTIVITATS

1. En el poema de Costa i Llobera, el pi de Formentor és comparat a altres arbres i a altres éssers. Fes una llista d'aquestes comparacions i explica el sentit que tenen en general.
2. Explica què vol dir que aquest poema té rima. Posa'n exemples.
3. Busca un hipèrbaton en el poema i torna a escriure'l en l'ordre habitual.

LES FIGURES RETÒRIQUES

La cascada de Lutour

¿Veus, endins la selva obscura,
 una tofa de blancura
 bellugant-se entre els avets?
 Ella és, que va atansant-se,
 ella és, que ve posant-se
 sos penjolls i collarets.
 Mira-la com ja s'avança.
 ¿No la veus que ve, que dansa
 tota nua, tota blanca,
 tota sola entre els avets?
 Ja és aquí; i s'adreça al caire
 del penyal i es llença al fons:
 la corona li va en l'aire
 collarets de caire en caire
 desgranant-se a rodolons.
 I ella canta i salta i grua
 per damunt la roca crua;
 tota blanca, tota nua,
 tota escuma avall al fons.
 Ja és al fons i estira els braços,
 i després obre els ulls verds.
 Mira al cel. ....
 .....
 .....
 Salta, filla; canta, canta.
 Tu no saps, ni sabràs mai,
 com t'assembles, oh cascada!,
 a una flor ben esclatada,
 a una nit molt estelada,
 a una dona molt amada
 i al meu cor en son esplai.
 JOAN MARAGALL,
 1911

ACTIVITATS

1. Explica la personificació que recorre aquest poema de Joan Maragall.
2. Busca en el poema exemples de les figures retòriques següents:
  - anàfora
  - polisíndeton
  - comparació
3. Quina impressió produeix en el poeta la visió de la cascada de Lutour?

EL LLENGUATGE TEATRAL

Les cartes d'Hèrcules Poirot

El famós detectiu belga Hèrcules Poirot està passant una temporada de descans en un petit hotel d'un poble del Pirineu català.

SENYOR JORDÀ: Perdonin. Que han vist el senyor Pastor? Trobo que triga molt i hem de tancar la cuina...

SENYORETA PUIG: Abans d'entrar al menjador l'he vist al Brollador... És estrany, un home tan puntual...

SENYOR JORDÀ: L'haurem d'anar a buscar, no fos cosa que s'hagi perdut per aquests verals...

(En el precís moment que diu això entren JAUMET i MARIONA.)

JAUMET: Senyor Jordà, senyor Jordà!

SENYOR JORDÀ: Què hi ha, trapella?

JAUMET: El senyor Pastor...

SENYOR JORDÀ: Què li passa, al senyor Pastor?

MARIONA: Es troba malament...

JAUMET: S'està molt quiet, amb els ulls oberts, i no vol parlar.

SENYOR JORDÀ: On?

MARIONA: Al Brollador. I quina carota!...

SENYOR JORDÀ: Vaig a veure què passa.

(El SENYOR JORDÀ surt atafegat. SALVADOR GOMBRENY s'aixeca de la taula i s'atansa als nens.)

GOMBRENY: Què dius que li passa?

JAUMET: S'està quiet, estirat a terra, i no es mou.

MARIONA: I té els ulls oberts, ben oberts.

GOMBRENY: Un atac! Hi vaig, a veure si puc fer-hi res.

POIROT: Vinc amb vostè.

(El Brollador és una mena d'espai rodó, amb molta vegetació. Hi ha un banc de fusta pintat de verd i una mena de brollador —que dona nom a la glorieta— d'aigua sulfurosa. Al costat del brollador hi ha una pica amb gots de vidre que els estadants fan servir per a prendre les aigües medicinals. L'espai rodó pot tenir una mena d'entrada amb un arc de gelosia de llistons, molt art nouveau; és per aquesta mena d'entrada que apareix POIROT, seguit de SALVADOR GOMBRENY, de la SENYORETA PUIG i de JAUMET i MARIONA. A terra, el cos mort de VICENÇ PASTOR i, agenollat al seu costat, el SENYOR JORDÀ.)

GOMBRENY: Deixi'm veure què té. Sóc metge.

SENYOR JORDÀ: Mort, sembla mort...

POIROT: Mort?

SENYORETA PUIG: Un atac.

JAUMET: S'ha mort, s'ha mort...

MARIONA: Ai, quina por!

(JAUMET i MARIONA se'n van corrent. SALVADOR GOMBRENY s'agenolla al costat del cos caigut i l'examina. El SENYOR JORDÀ s'incorpora molt atabalat.)

GOMBRENY: Mort, sí. Però no és un atac. És mort d'una ferida..., sembla un tret...

SENYOR JORDÀ: Una ferida? Un tret? Això vol dir que...

POIROT: Que l'han assassinat.

SENYORETA PUIG: Un assassinat? Déu meu!

POIROT: Li prego, amic Gombreny, que no toqui res. M'imagino que la policia voldrà examinar el lloc amb tota cura... Un assassinat, *nom d'un nom*, fins i tot aquí!...

SENYOR JORDÀ: Què haig de fer?

POIROT: Avisar la policia, evidentment, *mon cher ami*.

GOMBRENY: Té raó el senyor Poirot. Haurà d'avisar la guàrdia civil.

POIROT: Guàrdia civil?

SENYORETA PUIG: Una mena de policia rural espanyola. Són els encarregats dels delictes de les zones rurals.

POIROT: Ah, ja ho entenc... Bé, doncs, avisi la guàrdia civil. Ah, i digui a tots els hostes que es reuneixin a la sala d'estar, que ningú no se'n vagi. Si és un assassinat, hi ha d'haver un assassí i pot ser qualsevol de nosaltres. Vigili que hi siguin tots. El servei també.

(El SENYOR JORDÀ se'n va tot preocupat.)

SENYORETA PUIG: Vostè que té tanta experiència en aquests afers..., què n'opina, senyor Poirot?

POIROT: De moment, res. *(A GOMBRENY.)* Hi entén vostè, de ferides d'arma de foc?

GOMBRENY: Una mica.

POIROT: Pistola, escopeta, fusell?

GOMBRENY: És molt estrany. No aconseguixo identificar-ho. La bala ha entrat per la nuca però l'orifici

d'entrada sembla més d'un objecte contundent que no pas d'una bala. És una ferida bruta.

POIROT: Molt interessant. I podria dictaminar quan s'ha produït la mort?

GOMBRENY: Ha estat instantània, això és segur. L'hora ja és més difícil. Encara no hi ha *rigor mortis* però la temperatura del cos ha baixat bastant. De dues hores a una hora, potser. De totes maneres caldrà esperar l'autòpsia.

POIROT: Oh, sí, és clar que sí. D'una a dues hores... És molt curiós.

SENYORETA PUIG: Per què, senyor Poirot?

POIROT: Abans de dinar hi ha qui sol prendre una mica d'aigua..., oli en llum, en diuen vostès... És curiós que ningú no s'hagi atansat al Brollador fins ara...

SENYORETA PUIG: Abans de dinar jo he vingut a prendre'm el meu got d'aigua. Ha estat quan l'he vist.

POIROT: El senyor..., com se diu?

GOMBRENY: Pastor.

POIROT: Què feia, quan l'ha vist, senyoreta?

SENYORETA PUIG: Jo sortia del Brollador i ell hi entrava. No m'hi he fixat.

[...]

POIROT: Bé. Ara vostès dos vagin a la sala d'estar. Jo voldria examinar una mica aquest lloc, potser hi trobaré alguna cosa interessant...

SENYORETA PUIG: Com vostè digui, senyor Poirot.

JAUME FUSTER, *Les cartes d'Hèrcules Poirot*

ACTIVITATS

1. **Quin personatge dirigeix l'escena a partir de la constatació que el senyor Pastor és mort? Cita algunes intervencions en què això es faci evident.**
2. **Amb quina mena de novel·les relacionaries aquesta obra de teatre?**
3. **Fixa't en els diferents tipus de lletra (rodona, cursiva ...) que es fan servir en aquest text teatral, i explica amb quina finalitat s'ha fet.**

EL LLENGUATGE TEATRAL

El retaule del flautista

SCHMID: Us asseguro que la cosa és greu. Almenys, això m'han dit.

FERRER: Però, ho heu vist vós mateix, burgmestre?

SCHMID: No.

WEBS: Aquesta gent exagera sempre.

SCHMID: Cal considerar la viva exigència d'aquests vilatans. Perquè encara que són modestos, són vilatans i mereixen que se'ls escolti. A més a més, jo no voldria portar la malastrugança, però hi ha un perill evident: la plaga pot estendre's per tota la vila.

BATTS: Voleu dir?

KOST: Ca, home, les rates busquen la misèria, es queden vora el riu.

SCHMID: No obstant, hi ha aquesta possibilitat. La setmana que ve comença el mercat anyal de Sant Rogacià, i si la vila està infestada de rats, podeu estar segurs que no vindrà ningú.

KOST: Seria una desgràcia.

RUSH: I la ruïna per a molts mercaders.

WEBS: De tota manera, no ho crec.

FERRER: Burgmestre, tot i aquest perill, no hi ha motiu per a intervenir. Només són afectades unes quantes cases.

SCHMID: Cent famílies, almenys.

KOST: Però això no afecta tota la vila. Vull insistir en aquest punt: qui tingui rates, que les mati.

(Els regidors assenteixen.)

WEBS: A part d'això, i com a tresorer, he de fer constatar que el pressupost de neteja pública està esgotat. No sé pas d'on...

(Entra L'AGUTZIL)

AGUTZIL: Regidor Rush, un dependent us demana.

(L'AGUTZIL surt. RUSH s'acosta a la porta.)

RUSH: Què passa?

VEU DEL DEPENDENT: Una desgràcia, el magatzem està ple de rates!

RUSH: Ai, Déu meu!... Agafeu tots bastons, pales, el que sigui, i mateu-les. Compra també una dotzena de rateres. Vindré així que pugui.

WEBS: Deia que no sé pas d'on trauríem els diners.

RUSH: Senyor burgmestre, senyors regidors, m'acaben de donar una notícia que ens afecta tots. El que temíem... La invasió de la vila ja ha començat.

TOTS: Què? Com?

RUSH: L'Ajuntament ha d'intervenir amb urgència.

FERRER: Un moment. Què passa exactament?

RUSH: La plaga s'estén!

WEBS: Anem a pams; el dependent què us ha dit?

RUSH: Que tinc el magatzem ple de rates!

FERRER: Amic meu, el vostre magatzem no és tota la vila.

KOST: És natural que hi hagi rates, sempre les hi heu tingudes. Vaja, un magatzem de grans i farines, no em negareu que...

RUSH: Eren ratolins petits, blancs, inofensius. M'han avisat perquè ara són... les rates! Estem perduts!

(Consternació general.)

BATTS: Cal reconsiderar el problema.

FERRER: El regidor Rush canvia d'opinió així que té les rates a casa, i el regidor Batts, que és veí, està a punt de fer-ho. Senyors, una mica de decència! Les rates encara no han envaït la vila. Han envaït només el magatzem del regidor Rush. Qui tingui rates, que les mati! Ja heu sentit el tresorer: no hi ha diners.

BATTS: Un moment! El magatzem de farines del regidor Rush, com si diguéssim, és el graner de la vila. Gairebé tots els formatges de Pimburg són al meu magatzem. Hem de permetre que els pimburguesos es quedin sense pa i sense formatge?

JORDI TEIXIDOR, *El retaule de flautista*

ACTIVITATS

1. Com reaccionen els regidors davant de l'amenaça d'una plaga de rates? Canvien de parer quan el problema afecta concretament les seves propietats? En quin sentit?
2. Penses que aquesta situació pot ser una al·legoria d'alguna determinada realitat? De quina? Quin tema s'aborda en aquest fragment d'*El retaule del flautista*?
3. Amb quina cèlebre rondalla relacionaries *El retaule del flautista*?
4. Descriu tots els elements que fan d'aquest text una obra teatral.

LES LLENGÜES ROMÀNIQUES

Afinitats

El català és una llengua romànica, resultant de l'evolució local del llatí parlat en el país en temps dels romans. Ocupa una posició central entre les llengües de la família romànica. En la seva forma actual presenta semblances particulars amb moltes d'elles.

És curiós de notar que algú ha anomenat «català dels Alps» el reto-romànic, llengua del Friül i el Sud-est de Suïssa, a causa d'aquestes analogies; i fins i tot és possible de citar algunes frases que són comunes al català amb la més allunyada de les llengües romàniques, el romanès; per exemple *foc nou* o *cap de bou* volen dir el mateix en els dos idiomes i es pronuncien si fa no fa igual. Però naturalment res d'això no té més valor que el d'una curiositat; aquests casos accidentals són resultat del caràcter conservador dels dos llenguatges, que de vegades han romàs molt fidels a les formes llatines primitives, i en general es tracta de llengües molt diferents. D'altra banda ningú no se sorprendrà de saber que

el català mostra les semblances més grans amb els membres més veïns dins la comunitat romànica, tot donant proves, però, de tendències originals i independents en tots els casos.

Innegablement hi ha un grau de parentiu especial entre les tres llengües romàniques de la Península, portuguès, castellà i català; però cal advertir que el castellà sovint s'aparta dels altres dos, mentre portuguès i català romanen més semblants: formes idèntiques com *palla* (ortografiat en portuguès *palha*), en contrast amb el castellà *paja*, *fava* a diferència de *haba*, *roda* en front de *rueda*, *meu* en front *mío*, no són el resultat de coincidències escadusseres sinó que es repeteixen en llargues sèries de mots per a cadascuna d'aqueixes oposicions fonètiques, i la semblança encara s'accentua si tenim en compte que la *-a* final té el mateix timbre apagat en els dos idiomes extrems, tots dos distingeixen *ee* i *oo* obertes i tancades, en els mateixos mots generalment, la *v* és labiodental en la major part o en una gran part de territori de tots dos, un i altre coincideixen a donar a la *l* el mateix timbre espès, etc., característiques totes elles rebutjades per la llengua castellana. Mots típics com *rec* (portuguès *rego* «canal, xaragall») o *còrrec* (portuguès *córrego* «barranc») existeixen a tots dos però no en castellà.

D'altres vegades el català recorda el francès o l'italià, de la qual cosa veiem exemple en mots tan importants com *sortir* o *mai* (iguals, respectivament, en francès i en italià), *dona* (italià *donna*), *dit* (italià *dito*), mentre que les altres llengües germanes, incloent-hi en aquests casos àdhuc el castellà i la llengua

d'Oc, tenen formes ben diferents, i tampoc ací no estem en presència de fets purament accidentals, car existeixen entre el català i aquestes llengües algunes tendències en comú: *profit* és comú al català i al francès, i aquesta resultant del llatí PROPECTUM obeeix a lleis fonètiques d'aplicació general en les dues llengües (mentre que el castellà *provecho* i l'occità *profiech* han anat per camins diferents). No cal, però, exagerar la importància d'aquests detalls (encara que abundin), que solament il·lustren un principi comparable al de les semblances físiques entre parents (de vegades molt notable entre parents força allunyats), ben sovint no acompanyades de semblances profundes i veritables.

Sí que hi ha, en canvi, una semblança pregona, i molt més gran certament que amb cap altra llengua de la família, entre el català i la llengua d'Oc, o occi-

tana, la llengua popular del Sud de França. No es pot negar que aquesta proximitat de formes ha estat sempre i encara és molt més considerable que l'existent entre el català i el castellà. Podríem dir que si les altres llengües romàniques són germanes, el portuguès i el castellà són bessons, i les llengües d'Oc i catalana són una altra parella equiparable. És veritat que en certs aspectes són totes les quatre llengües romàniques del Sudoest —portuguès, castellà, català i llengua d'Oc— les que formen una unitat, sobretot de cara al francès (hi ha molts mots i formes com *pintar*, comú a totes quatre, a diferència del francès *peindre* i de l'italià *dipingere*), però cal subratllar que el parentiu més íntim de bon tros és el català-occitànic.

JOAN COROMINES, *El que s'ha de saber de la llengua catalana*

ACTIVITATS

1. Contesta:

- Amb quina llengua romànica presenta més afinitats el català?
- Amb quines altres llengües romàniques presenta afinitats importants?
- Amb quines altres llengües romàniques presenta algunes afinitats?
- Amb quines altres llengües romàniques presenta afinitats escadusseres?

2. En el text que has llegit, Joan Coromines fa servir una comparació. Identifica-la, explica-la i digues per a què li serveix.